

TELEPÜLÉSI ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY
RÉGÉSZETI MUNKARÉSZE

SÁGVÁR KÖZSÉG

településrendezési eszközei 7. számú módosítási igényéhez

Tartalom

1. Örökségvédelmi vizsgálat
 - 1.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének előzményei és tárgya
 - 1.2. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének forrásai
 - 1.3. Jogszabályi háttér
 - 1.3.1. Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke
 - 1.3.2. A régészeti érintettségű területek Kötv. által meghatározott – e hatástanulmányban releváns – típusai
 - 1.3.3. A települési örökségvédelmi hatástanulmány
 - 1.3.4. A terepbejárás fogalma
 - 1.4. Régészeti örökség felmérése
 - 1.4.1. Szakirodalmi, térképészeti adatok és a történeti területhasználat
 - 1.4.2. A terepbejárás eredményei
 2. A rendezés során tervezett módosítás hatáselemzése
 - 2.1. A módosítási igény ismertetése
 - 2.2. A módosítás hatása a régészeti örökségre
 3. Régészeti értékvédelmi terv
 4. Összefoglalás
- Melléklet: Nyilatkozat a kulturális örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére való jogosultságról

2025 JÚNIUS

készítette: dr. Szücsi Frigyes

1. ÖRÖKSÉGVÉDELMI VIZSGÁLAT

1.1. Az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarészének előzményei és tárgya

Ságvár hatályos OTÉK alapú településrendezési terve 2010-2011-ben készült. 2010 tavaszán elkészült az új településfejlesztési koncepció, 2011 tavaszára az új településrendezési terv és HÉSZ. Az új településrendezési eszközök 1. számú módosítására 2016-ban, a 2. számúra 2017-ben, a 3. számúra 2021-ben, a 4. számúra 2022-23-ban, az 5. számúra 2023-ban, míg a 6. számúra 2024-ben került sor.

A jelenlegi, 7. számú módosítással lakóterület kialakítására kerül sor a Gesztenye utcában és a Fűzfaliget téren. A Gesztenye utca déli oldalán a zöldterület és a sporttelep egy részének megszüntetésével 3 lakótelek kialakítása a cél.(1. ábra). A Fűzfaliget téren a zöldterület megszüntetésével és a 125/33 hrsz-ú ingatlan újra osztásával 5 lakótelek kialakítása a cél (2. ábra). A lakóterület kijelölések által új beépítésre szánt területek jönnek létre, ezért települési örökségvédelmi hatástanulmány (régészeti munkarész) készül.

1.3.1. Örökségvédelemmel, régészeti lelőhelyek védelmével kapcsolatos alapvető jogszabályok jegyzéke

- 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökségvédelemről (Kötv.),
- 1997. évi CXL. törvény a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről,
- 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról (Kr.),
- 191/2001 (X. 18.) Korm. rendelet az örökségvédelmi bírságról,
- 439/2013 (XI. 20.) Korm. rendelet a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről.

1.3.2. A régészeti érintettségű területek Kötv. által meghatározott – e hatástanulmányban releváns – típusai

- Régészeti lelőhely

A régészeti lelőhely olyan földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók (Kötv. 7. § (35)). A régészeti lelőhelyeket – a fenntartható használat elvének figyelembevételével – csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (Kötv. 9. §). A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni (Kötv. 10. § (1)). A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük (Kötv. 10. § (2)). Az előbbiek szellemében a földmunkával járó beruházásokkal a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket lehetőség szerint el kell kerülni (Kötv. 19. § (1)). Amennyiben erre nincs mód, a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el (Kötv. 19. § (2)). A régészeti feltárások költségeit – a mentő feltárás kivételével – annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált (Kötv. 19. § (3)).

- Régészeti érdekű terület

Régészeti érdekű területnek minősül valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető (Kötv. 7. § 29. pont). Régészeti érdekű területen fokozott figyelemmel és óvatossággal kell eljárni minden földmunkával járó beruházás esetén. Amennyiben bármilyen beruházás során régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgya kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építtető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet abbahagyni, majd a jegyző útján a hatóságnak azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt (Kötv. 24. § (2)). A feltárássra jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdeni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni (Kötv. 24. § (3)). A mentő feltárás során felmerülő költségeket a feltárássra jogosult intézmény viseli.

1.3.3. A települési örökségvédelmi hatástanulmány

Örökségvédelmi hatástanulmányt kell készíteni a település településfejlesztési tervének kidolgozása során. Ha a településfejlesztési terv készítésekor nem készült, vagy a rendezés alá vont területre nincs örökségvédelmi hatástanulmány, vagy van, de az tíz évnél régebbi, akkor azt a rendezés alá vont területre el kell készíteni (Kötv. 85/A. § (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmányban megfogalmazott értékvédelmi terv szerint kell meghatározni az örökségvédelemmel érintett területekre vonatkozó településfejlesztési és településrendezési terveket (Kötv. 85/A. § (2)). Az örökségvédelmi hatástanulmányt a Kötv. 85/A. §-ában meghatározott esetekben a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv megalapozó vizsgálata keretében, települési örökségvédelmi hatástanulmányként (a továbbiakban: települési örökségvédelmi hatástanulmány) a 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelet (továbbiakban: Kr.) 14. melléklete szerinti tartalommal a Korm. rendelet (2) bekezdés a)–c) pontja alapján kell elkészíteni. Az települési örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze a 14. mellékletben meghatározott tartalmi elemek közül a régészeti örökség tárgykörével foglalkozó tartalmi elemek összessége (Kr. 83. § (3)).

A települési örökségvédelmi hatástanulmány elkészítéséről a településfejlesztési terv vagy a településrendezési terv és a településképi rendelet készíttetője köteles gondoskodni (Kr. 84. § (1)). Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosult az örökségvédelmi hatástanulmány régészeti szakterületi munkarésze vonatkozásában a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő, valamint a helyi építési szabályzat kidolgozása során a gyűjtőterületén érintett régészeti gyűjtőkörrel rendelkező múzeum, amely az újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület terepbejárását térítésmentesen, 60 feltárássra alkalmas nap alatt végzi el (Kr. 84. § (2) a)–b) pontjai).

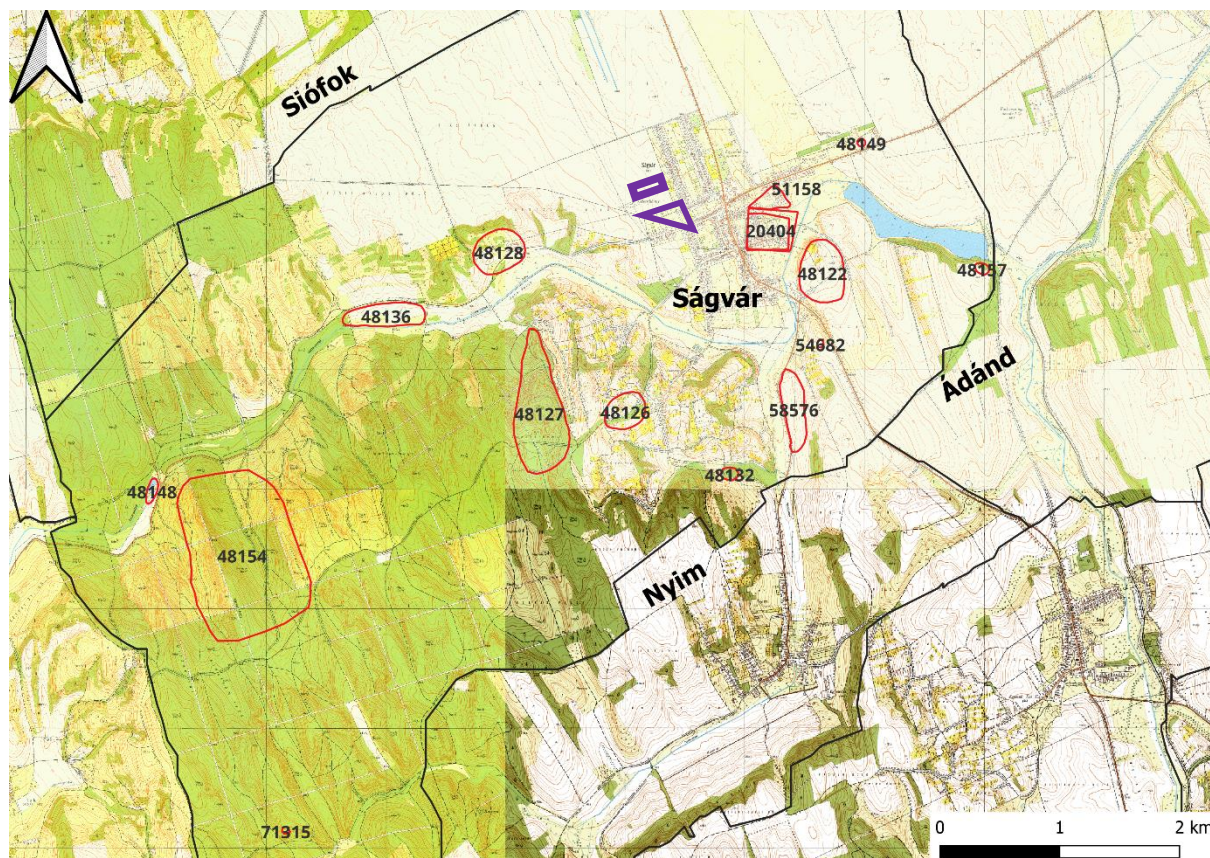
A Kr. 5. § (1) bekezdése szerint régészeti lelőhely központi, közhiteles nyilvántartásba vételét feltárássra jogosult intézmény vagy a hatóság, továbbá örökségvédelmi hatástanulmány készítése esetén örökségvédelmi szakértő kezdeményezheti a 2. mellékletben meghatározott adattartalmú lelőhely-bejelentő adatlap benyújtásával a nyilvántartást vezető hatóságnál.

1.3.4. A terepbejárás fogalma

A terepbejárás a Kötv. 7. § 41. értelmező rendelkezése alapján olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem. A terepbejárás a Kötv. 7. § 30. értelmező rendelkezése alapján régészeti feltárásnak minősül. A Kötv. 20. § (4) bekezdés h) pontja alapján régészeti feltárássra jogosult a régészeti örökséggel és a műemléki értékkel kapcsolatos szakértői tevékenységről szóló kormányrendelet szerint régészeti területen szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő kizárólag az örökségvédelmi hatástanulmányok készítéséhez végzett terepbejárás és műszeres lelőhely- és leletfelderítés esetén.

1.4. Régészeti örökség felmérése

Ságvár község közigazgatási területén 15 nyilvántartott régészeti lelőhely található, közülük egy sem terjed ki a módosítással érintett területre (3. ábra). A legközelebbi nyilvántartott régészeti lelőhelyek is több mint 600 méterre helyezkednek el (20404 azonosítójú Belső erőd és az 51158 azonosítójú Ady E. u. 40.).

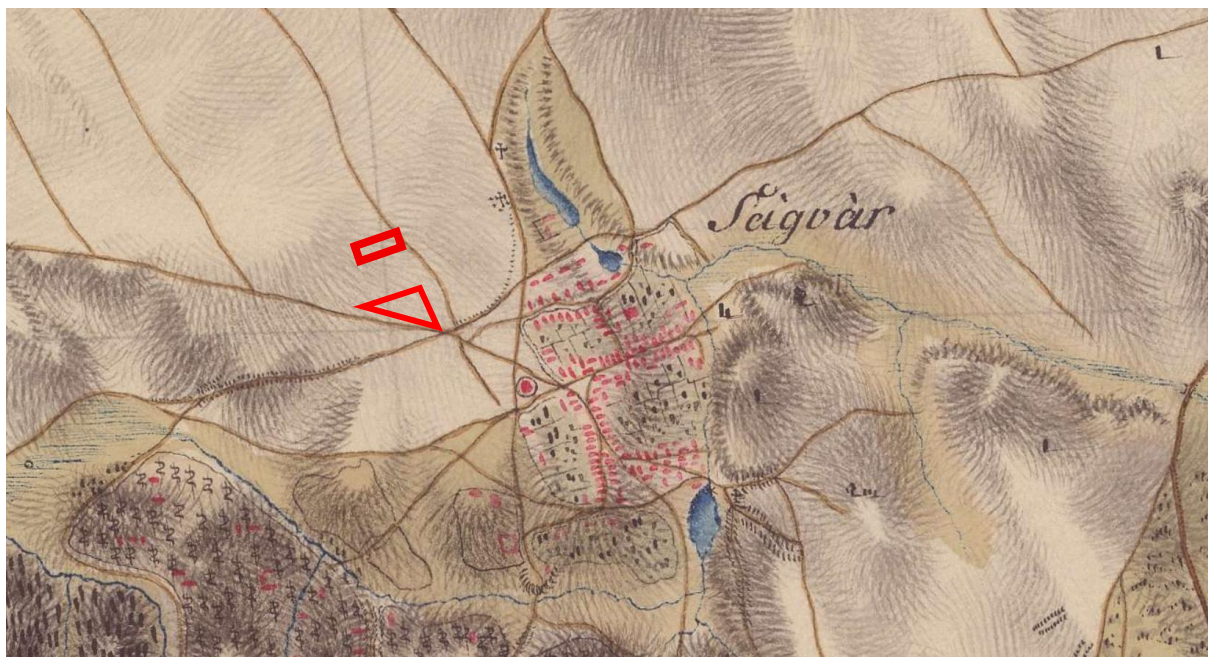
3. ábra: A módosítással érintett területek (lila poligonok) és a nyilvántartott régészeti lelőhelyek Ságvár közigazgatási területén (piros poligonok)

1.4.1. Szakirodalmi, térképészeti adatok és a történeti területhasználat

A Fűzfaliget tér több mint 920 méterre, a Gesztenye utcai módosítással érintett terület meg több mint 670 méterre helyezkedik el a legközelebbi vízfolyástól, a Jaba-pataktól, ezért egyik területet sem tekinthetjük régészeti érdekűnek.

A 19. század elején a késő római kori belső erőd (20404 azonosítóval nyilvántartott régészeti lelőhely) mellett épült fel a református templom, részben az erőd nyugati falának egyik tornyára. Ebből Tóth Endre régész arra következtet, hogy a falnak ez a része csak a kora újkorban települt be, vagyis a középkori magyar falu az erődtől néhány száz méterre Ny-ra, a középkori országút mentén alakulhatott ki. Arra vonatkozóan azonban nem rendelkezünk adattal, hogy a középkori magyar falu a jelen hatástanulmány keretében vizsgált területre is kiterjedt volna.

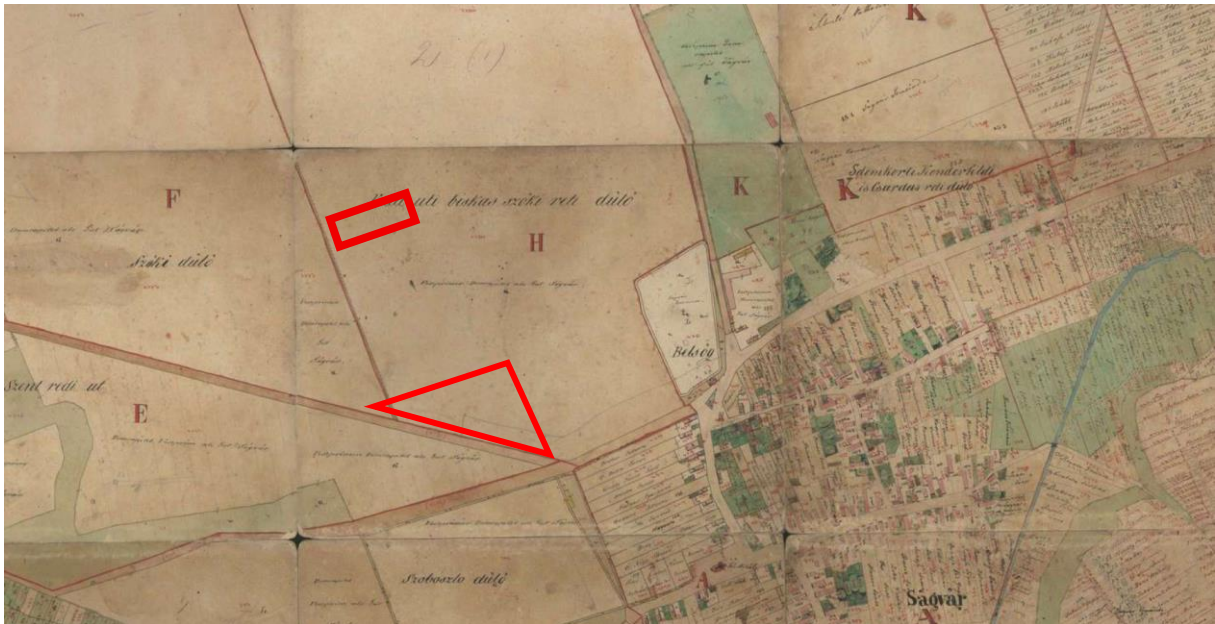
A módosítással érintett területek a 1782–85 közötti első (4. ábra) és az 1819–1869 közötti második katonai felmérések (5. ábra) térképszelvényein, valamint az 1858-as kataszteri térképen (6. ábra) a falutól nyugatra elhelyezkedő beépítetlen, mezőgazdasági művelés alatt álló földek. A területhasználatban nincs változás egészen a második világháborúig az 1941. évi katonai felmérés alapján (7. ábra), ahol a terület neve Belső-major. Az 1967-es (8. ábra) és 1976-os (9. ábra) légifotókon azonban már látható a mai Gesztenye utca melletti futballpálya. A Fűzfaliget tér környezetének beépítésére 2020-as évek elejétől került sor, mert a 2019. évi ortofotón még nem, de a 2022. évi ortofotón már láthatók az épülő vagy felépült házak (10. ábra).

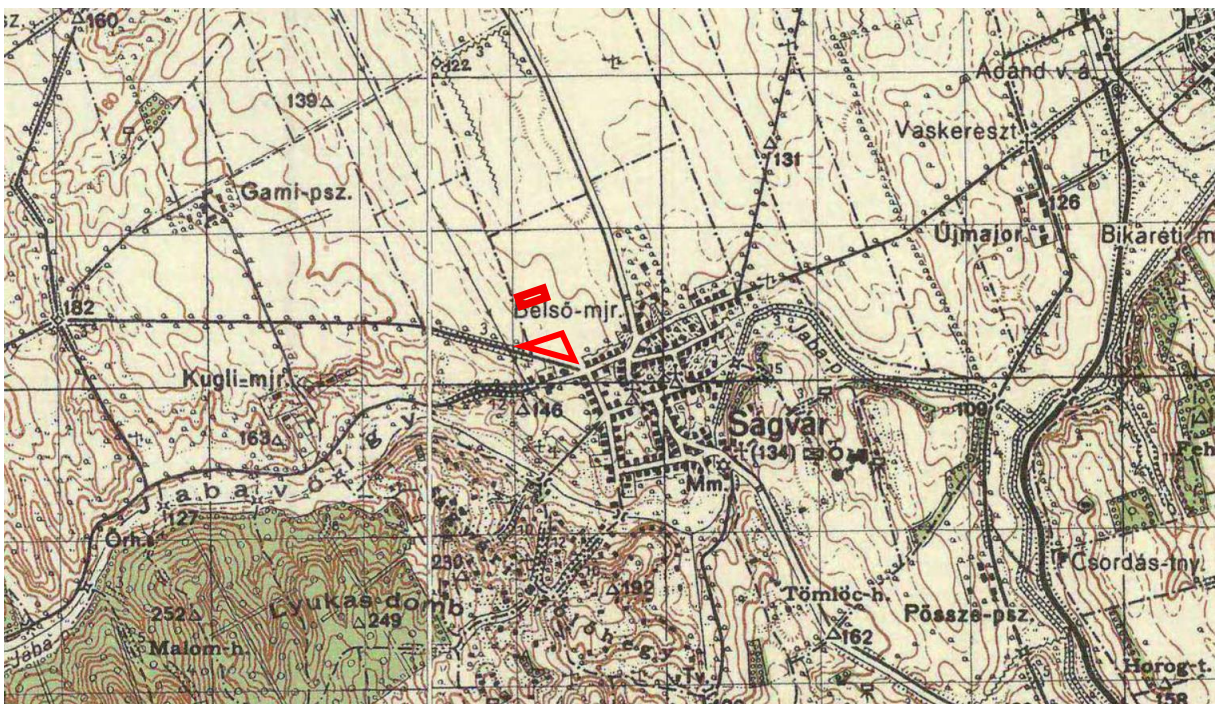
4. ábra: A módosítással érintett területek (piros poligonokkal) hozzávetőleges elhelyezkedése Ságváron az első katonai felmérés (1782–85) térképszelvényén

5. ábra: A módosítással érintett területek (piros poligonokkal) Ságváron a második katonai felmérés (1819–1869) térképszelvényén

6. ábra: A módosítással érintett területek (piros poligonokkal) az 1858-as kataszteri térképen (forrás: Arcanum Térképek, maps.arcanum.com/hu)

7. ábra: A módosítással érintett területek (piros poligonokkal) az 1941. évi katonai felmérésen (forrás: Arcanum Térképek, maps.arcanum.com/hu)

8. ábra: A Gesztenye utca környékén módosítással érintett terület (piros poligonon) egy 1967. évi légifotón (forrás: fentről.hu 1967-0231-2842 számú 1967. október 24-én készült légifotó)

9. ábra: A Gesztenye utca környékén módosítással érintett terület (piros poligonon) egy 1976. évi légifotón (forrás: fentről.hu 1976-0296-4067 számú, 1976. november 8-án készült légifotó)

10. ábra: A módosítással érintett területek a 2019. és 2022. évi ortofotón (forrás: Mepar Portál, <https://mepar.mvh.allamkincstar.gov.hu/>)

Az áttekintett légifotókon, illetve műholdképeken a vizsgált területeken és környezetükben régészeti jelenségekre utaló növényzeti jeleket nem észleltünk.

Felhasznált irodalom

Tóth Endre: *Studia Valeriana. Az alsóhetényi és ságvári késő római erődök kutatásának eredményei*. Dombóvár 2009.

Tóth Endre – Horváth Friderika: Kutatások Ságvár késő római erődjében. Az 1971–1979. évi feltárások régészeti anyagának feldolgozása. *Magyar Régészet Online* 2019 tavasz (2019) 1–8.

1.4.2. A terepbejárás eredményei

A terepbejárást 2025. 06. 24. napján kíséreltem meg a módosítással érintett, gyepvel fedett belterületeken, elsőként a Gesztenye utca környékén. A módosítással érintett területen futballpálya és streetball pályák, illetve kapcsolódó létesítményeik helyezkednek el, így részben gyep borítja, részben pedig épületekkel, betonnal és aszfalttal fedett (11. ábra).

11. ábra: 2025. 06. 24. napján készült fényképek a Gesztenye utca környékén módosítással érintett területről

A terület nyugati részén – ahol három lakótelek kialakítása a módosítás célja – földmunka nyomai látszódtak. A földkupacokban régészeti lelőhelyre utaló cseréptöredékeket vagy bármilyen egyéb leletet nem észleltünk (12. ábra).

12. ábra: 2025. 06. 24. napján készült fényképek a Gesztenye utca környékén módosítással érintett terület nyugati részén, a földmunkák helyszínén

Terepbejárásunk következő állomása a Fűzfaliget tér volt. A módosítással érintett területet teljes egészében gyeppel borította, ami a terepbejárás hatékonyságát rendkívül negatívan befolyásoló tényező (13. ábra).

13. ábra: 2025. 06. 24. napján készült fényképek a Fűzfaliget téren módosítással érintett területről

A módosítással érintett terület déli oldala mentén azonban mintegy méteres mélységű, nyitott árkú szennyvíz-bekötések helyezkedtek el (4 db), mellettük a kitermelt földhalmokkal, így lehetőség nyílt a terület régészeti érintettségének felmérésére. Az árkok oldalfalain a 40-50 cm-es barna humusztakaró alatti sárga agyagos altalajban régészeti objektumokat nem észleltünk, és az árkok mellé depózott földkupacokban sem találtunk régészeti korú kerámiatöredéket vagy bármilyen egyéb leletet (14. ábra).

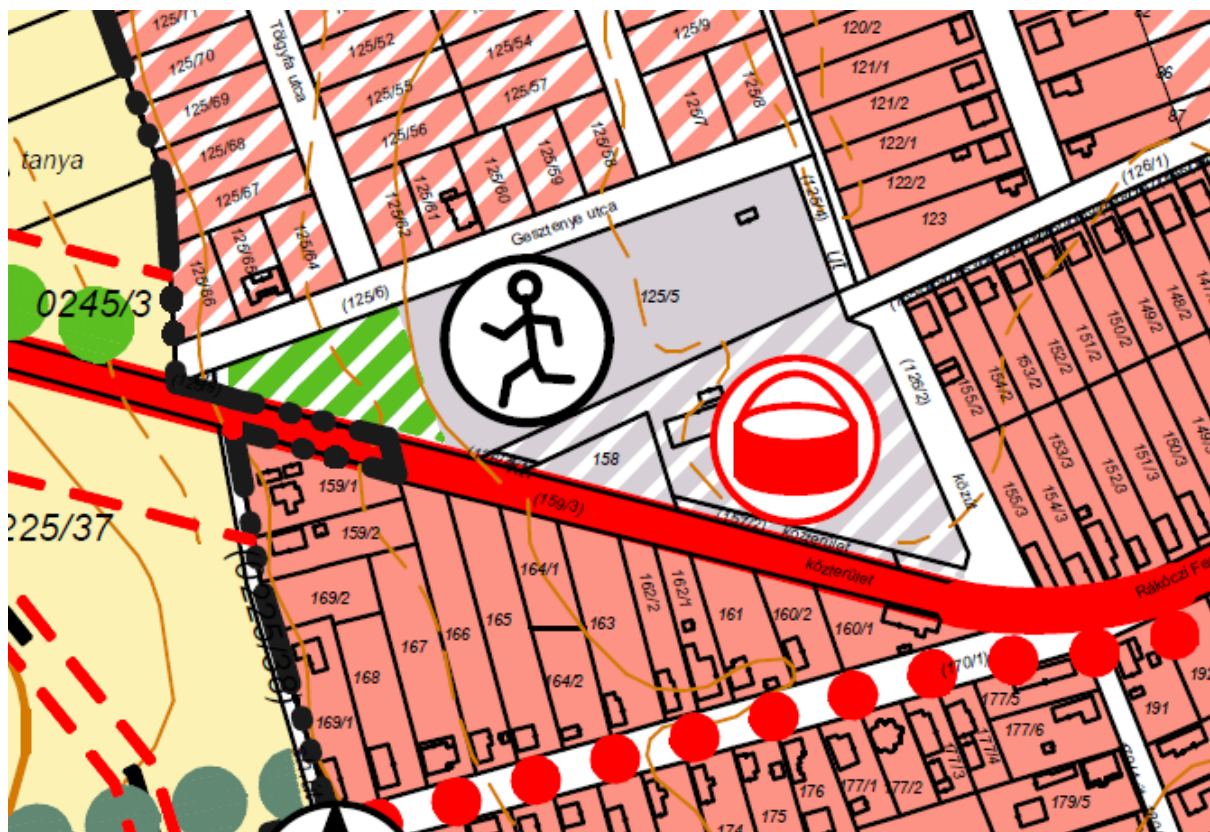
14. ábra: A Fűzfaliget téren módosítással érintett terület déli részén a négy szennyvízbekötésről készült fényképek

2. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT MÓDOSÍTÁS HATÁSELEMZÉSE

2.1. A módosítási igény ismertetése

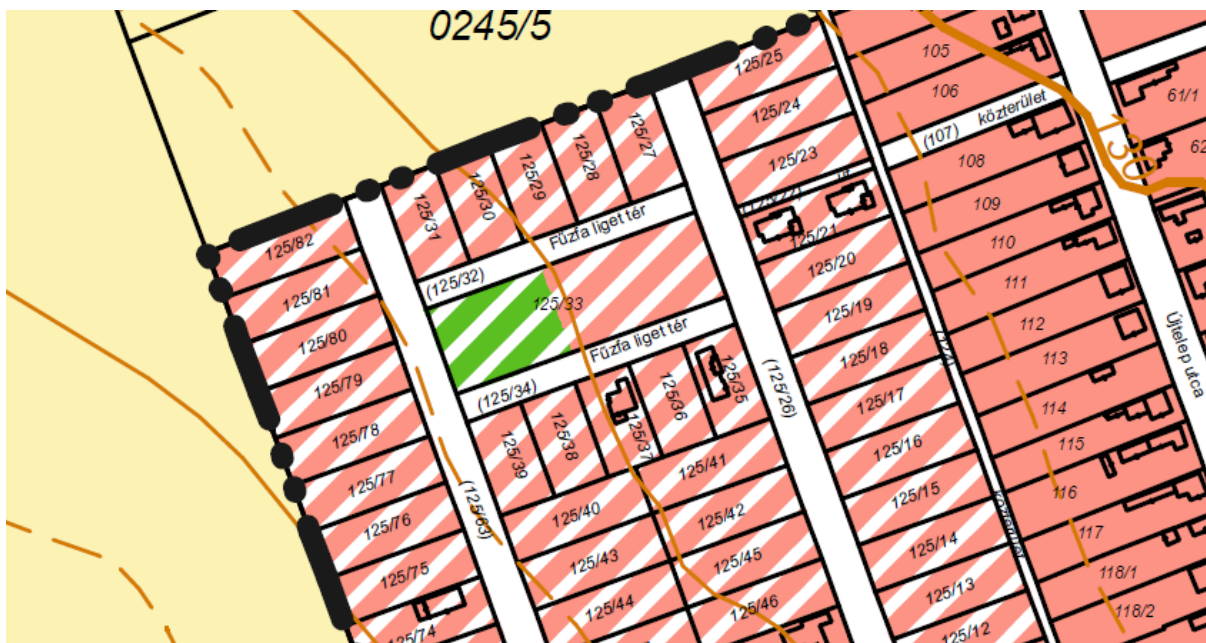
A módosítással érintett területek Ságvár község belterületének nyugati szélén helyezkednek el.

A Gesztenye utca déli oldalán található a sportpálya, valamint a jelenlegi zöldterület (15. ábra). A zöldterület és a sporttelep egy részének megszüntetésével 3 lakótelek kialakítása a cél. A telekalakításhoz a zöldterületet egy részét, a vásártér sarkából 15 m²-t, valamint a sportpálya egy részét kertvárosias lakóterület övezetbe kell sorolni.

15. ábra: A Gesztenye utca menti sporttelep, zöldterület és vásártér a jelenleg hatályos településszerkezeti terven

A Fűzfaliget téren található 125/33 hrsz-ú ingatlan természetes személyek tulajdonában van, övezeti besorolása kertvárosias lakóterület és zöldterület (16. ábra). A Fűzfaliget téren a zöldterület megszüntetésével és a 125/33 hrsz-ú ingatlan újra osztásával 5 lakótelek kialakítása a cél. A lakóterület kijelölés által új beépítésre szánt terület jön létre, melynek egy része zöldterület megszüntetéssel jár.

16. ábra: A Fűzfaliget tér a hatályos településszerkezeti terven

2.2. A módosítás hatása a régészeti örökségre

A térképészeti adatgyűjtés, a légifotók átnézése és a terepbejárás alapján nem merült fel arra vonatkozó adat, hogy a módosítással érintett területen régészeti érintettséggel számolhatnánk, és a régészeti érdekű területnek sem minősül. A módosításnak örökségvédelmi szempontból semmilyen akadályát sem látjuk, és előzetesen tennivaló nincs. A tervezett területhasználat a jelenleginél nagyobb beépítettséget eredményez, ami földmunkákkal jár. Amennyiben a földmunkák során – a negatív adataink ellenére – bármilyen régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerülne elő, akkor az értékvédelmi tervben foglaltak szerint kell eljárni (ld. 3. fejezet).

3. RÉGÉSZETI ÉRTÉKVÉDELMI TERV

A módosítás, illetve az új beépítésre szánt terület kijelölés a rendelkezésre álló, fentebb részletezett adatok alapján nem veszélyezteti a régészeti örökséget, így előzetesen értékvédelmi intézkedésekre nincs szükség. A tervezett területhasználat azonban a jelenleginél nagyobb beépítettséget és értelemszerűen földmunkákat eredményez. Amennyiben a földmunkák során mégis régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerül elő, a felfedező, a tevékenység felelős vezetője, az ingatlan tulajdonosa, az építető vagy a kivitelező köteles az általa folytatott tevékenységet abbahagyni, majd a jegyző útján a hatóságnak (Somogy Vármegyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály Örökségvédelmi Osztálya, cím: 7400 Kaposvár, Nagy Imre tér 1., tel.: 82 502-890, 795-932) azt haladéktalanul bejelenteni, amely arról haladéktalanul tájékoztatja a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt (Kötv. 24. § (2)). Az ügyintézés hatékonysága és az

esetlegesen szükségessé váló mentő feltárás mielőbbi megkezdésének érdekében célszerű a mentő feltárás elvégzésére jogosult intézményt is rövidúton tájékoztatni (Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeum, 7400 Kaposvár, Fő u. 10., tel.: 06 82 314-011, e-mail.: somogyiregeszet@gmail.com , titkarsag@smmi.hu). A feltárássra jogosult intézmény köteles a mentő feltárást haladéktalanul megkezdni, és folyamatosan – az elvárható ütemben – végezni, az előkerült régészeti leletet ideiglenesen elhelyezni (Kötv. 24. § (3)). **A mentő feltárás során felmerülő költségeket a feltárássra jogosult intézmény viseli.**

4. ÖSSZEFOGLALÁS

Ságvár község településrendezési eszközei 7. számú módosításával lakóterület kialakítására kerül sor a Gesztenye utcában és a Fűzfaliget téren, ami új beépítésre szánt területeket eredményez. A közhiteles lelőhely-nyilvántartás, a térképészeti adatok, a légifotók és a terepbejárás adatok összegzése alapján **nagy valószínűséggel nem számolhatunk az új beépítésre szánt területek régészeti érintettségével** és – a vízfolyásoktól viszonylag nagy távolságuk miatt – régészeti érdekű területnek sem minősülnek. **A módosításnak örökségvédelmi szempontból nem látjuk akadályát**, előzetesen tennivaló a régészettel összefüggésben nincs. A tervezett területhasználat a jelenleginél nagyobb beépítettséget eredményez, ami földmunkákkal jár. Amennyiben a földmunkák során – a negatív adataink ellenére – bármilyen régészeti emlék, lelet vagy annak tűnő tárgy kerülne elő, akkor az értékvédelmi tervben foglaltak szerint kell eljárni (ld. 3. fejezet).

NYILATKOZAT A KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY ELKÉSZÍTÉSÉRE VALÓ JOGOSULTSÁGRÓL

Alulírott dr. Szücsi Frigyes régész nyilatkozom, hogy a 439/2013. (XI.20.) Korm. rendelet 5. § (2) bekezdése szerinti előírásoknak megfelelek, valamint a 10. § szerinti szakértői nyilvántartásban szerepelek.

Okleveles régész szakképesítést igazoló okirat száma: ELTE-BTK-0144/2012

Szakértői nyilvántartási szám: 16-003

A Ságvár község településrendezési eszközei 7. számú módosítási igényeihez készült örökségvédelmi hatástanulmány régészeti munkarésében tervezett megoldások megfelelnek az örökségvédelmi jogszabályoknak és hatósági előírásoknak.

Bakonykúti, 2025. június 28.

dr. Szücsi Frigyes
régész, örökségvédelmi szakértő